

Geografia regionu

Autor: Halina Karaś

{smoothgallery album=215}Ziemia chełmińsko-dobrzyńska to nazwa stosowana w dialektologii na zespół gwarowy, obejmujący dwa regiony historyczne, gdyż wspólne jest ich podłoże językowe (kujawsko-wielkopolskie), na które nawarstwiały się nowsze wpływy mazowieckie. Nazwę tę wprowadził Kazimierz Nitsch – właściwy twórca polskiej dialektologii, a upowszechnił Stanisław Urbańczyk w swoim Zarysie dialektologii polskiej. W naukach historycznych to określony obszar składający się z dwóch odrębnych regionów historycznych – ziemi chełmińskiej (teren początków państwowości krzyżackiej) i ziemi dobrzyńskiej, których losy w przeszłości były zróżnicowane (zob. Historia regionu). Łączyły je m.in. geneza osadnictwa (były to ziemie skolonizowane w epoce historycznej przez osadników kujawskich) i pozostawanie poza granicami państwa polskiego lub na jego obrzeżach. Historycznie obejmuje teren między Grudziądzem i Chełmem na północy a Dobrzyniem na południu. Dawna ziemia chełmińska to obszar w łuku Wisły między jej prawym, wschodnim brzegiem a Drwęcą na południu i Osą aż do jej ujścia na północy. W historii – oprócz wąskiego ujęcia ziemi chełmińskiej, jakie tu zaprezentowano – spotykamy się także z szerszym jej pojmowaniem na skutek włączania do niej ziemi lubawskiej (w dialektologii tworzy odrębną jednostkę gwarową) i michałowskiej (część ziemi dobrzyńskiej). Ziemia dobrzyńska zajmuje natomiast trójkąt między rzekami: Wisłą na południu i południowym zachodzie, Drwęcą na północy i północnym zachodzie a Skrwą na wschodzie. Nazwy obu ziem pochodzą od nazw ich głównych miast – Chełmna i Dobrzynia. Pod względem etnograficznym obszar ziemi chełmińsko-dobrzyńskiej zamieszkują dwie bliskie sobie grupy: Chełmniaków (ziemia chełmińska) i Dobrzyniaków (ziemia dobrzyńska). Według podziału fizyczno-geograficznego ziemia chełmińsko-dobrzyńska w swoich granicach gwarowych obejmuje makroregion Pojezierze Chełmińsko-Dobrzyńskie (a w nim: Dolinę Drwęcy, Pojezierze Chełmińskie, częściowo Pojezierze Brodnickie, Pojezierze Dobrzyńskie i zachodnią część Równiny Urszulewskiej). Turystycznie szczególnie atrakcyjna jest ziemia chełmińska zarówno ze względu na walory przyrodnicze (malownicze krajobrazy, ciekawe ukształtowanie terenu), jak i ogromną liczbę zabytków, szczególnie z okresu krzyżackiego. Administracyjnie ziemia chełmińsko-dobrzyńska w swych granicach gwarowych w całości należy do województwa kujawsko-pomorskiego. Źródła: Kazimierz Nitsch, Dialekty języka polskiego, Kraków 1915. Stanisław Urbańczyk, Zarys dialektologii polskiej, wyd. popr., Warszawa 1968. <http://www.turystyka.torun.pl>, <http://wapedia.mobi.pl>, <http://www.dobrzyn.pl> (z dnia 8 III 2009) Fot. Justyna Garczyńska